

**“İKTİDAR MAKİNELERE!” YAPAY ZEKÂ
BAĞLAMINDA KÜBRA ROMANINDA
İNSAN VE MAKİNE İLİŞKİSİ**

“POWER TO THE MACHINES!” HUMAN-MACHINE
RELATIONS IN THE NOVEL KÜBRA IN THE
CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Canan SEVİNÇ

122

“İKTİDAR MAKİNELERE!” YAPAY ZEKÂ BAĞLAMINDA KÜBRA ROMANINDA İNSAN VE MAKİNE İLİŞKİSİ

“POWER TO THE MACHINES!” HUMAN-MACHINE RELATIONS IN THE NOVEL KÜBRA IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Canan SEVİNÇ¹

Anahtar Kelimeler:

Kübra,
Afşin Kum,
Yapay zekâ,
Makine.

Keywords:

Kübra
Afşin Kum
Artificial intelligence
Machine.

ÖZ

Yirminci yüzyılın ortalarında temelleri atılan yapay zekâ teknolojisi, hayatın hemen her alanında elde ettiği sonuçlar itibarıyla, insanlık tarihinin dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. “İnsansı makineler” hayaline uzanan geçmişle bilim kurgu edebiyatı içinde bir yer edinen yapay zekâ ile her çağın teknolojiyle uyumlu bir seyir izleyen edebiyat sanatı ve bilimi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu bağlamda, edebiyat ve yapay zekâ ilişkisinin, edebî kamuoyunda en çok ses getiren yönü, metin üretimidir. Şiir, öykü, roman vb. edebî metinler tasarlayabilen üretken yapay zekâ programlarının yanı sıra, edebiyat ve yapay zekâ ilişkisinin, bir başka boyutu, yapay zekâ ile üretilmiş metinleri değerlendiren akademik çalışmaları kapsar. Antikite’den beri, dış dünyaya bir ayna tutan edebiyat, 21. yüzyılın teknolojik gerçekliğine kayıtsız kalamayan yazarların eserlerinde çağına tanıklık da eder. Bunlar arasından Afşin Kum (1972), “Dilbilimkurgu üçlemesi”nin ikinci kitabı Kübra (2020)’da yapay zekâ (makine) ve insan ilişkisine, bilim kurgu ekseninde, yeni bir perspektif getirir. Bu çalışmada, Afşin Kum’un, Kübra adlı romanı, yapay zekâ bağlamında, insan ve makine ilişkisi açısından ele alınacaktır. Bunu yaparken yazarın, inanç, iktidar gibi insanlığın kadim meselelerinin yapay zekâ teknolojisiyle çatışması sonucu yaşanabilecek kaos üzerinden kurguladığı denklem, yapay zekâ ve edebiyat ilişkisinin tematik düzlemdeki bir yansıması olarak yakın okuma yöntemiyle değerlendirilecek ve 2000’li yıllar edebiyatı içindeki yeri tespit edilecektir.

ABSTRACT

Artificial intelligence technology, the foundations of which were laid in the mid-twentieth century, is considered a turning point in human history in terms of the results it has achieved in almost every field of life. With its roots in the dream of “human-like machines,” AI has long held a place in science fiction literature, and it shares a direct and evolving relationship with the art and science of literature that adapts in harmony with each era’s technology one of the most prominent aspects of the AI-literature relationship in literary circles is text production. In addition to productive artificial intelligence programmes that can design literary texts such as poems, stories, novels, etc., another dimension of the relationship between literature and artificial intelligence involves academic studies that evaluate texts produced with artificial intelligence. Literature, which has held a mirror to the outside world since antiquity, also bears witness to its age in the works of authors who cannot remain indifferent to the technological reality of the 21st century. Among them, Afşin Kum (1972), brings a new perspective to the relationship between artificial intelligence (machine) and human beings on the axis of science fiction in Kübra (2020), the second book of the “Linguistic Fiction Trilogy”. Through a close reading approach, it analyzes how the author constructs a narrative in which ancient human concerns-such as belief and power-collide with AI technologies, potentially leading to chaos. This tension is explored as a thematic reflection of the relationship between AI and literature. Ultimately, the novel’s place within the literary landscape of the 2000s will also be identified.

¹ Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, canansevinc@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9449-523X

Alıntılanmak için/Cite as: Sevinç C. (2026) “İktidar Makinelere!” Yapay Zekâ Bağlamında Kübra Romanında İnsan Ve Makine İlişkisi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 1-13.

GİRİŞ

Yirminci yüzyılın ortalarında temelleri atılan yapay zekâ teknolojisi, bugün, eğitimden sağlığa, endüstriden haberleşmeye, hayatın hemen hemen her alanında elde ettiği sonuçlar itibariyle, insanlık tarihinin yeni bir dönemeci olarak kabul edilmektedir. Doğası gereği merak ve arayış içindeki insanoğlunun, aralıksız süren keşif ve buluşları neticesinde, son yüzyılda eriştiği teknolojik merhale olarak da ifade edilebilecek yapay zekâ; “tecrübelerden öğrenebilen, öğrendiklerini muhakeme edebilen; şekilleri, görüntü ve örüntüleri tanıyabilen, karmaşık problemlere çözümler üretebilen, lisanı anlayarak kelimeler ile işlem yapabilen ve bilişim dünyasına farklı bir bakış açısı kazandıran bir bilim dalı” (Öztemel, 2020, s.101) şeklinde tanımlanabilir.

Erdoğan ve Bozkurt (2023, s.153)’un deyişiyle; “makinelere öğrenme, anlama, düşünme ve karar verme gibi insan benzeri yeteneklerini modelleyerek, karmaşık problemleri çözmek ve yeni bilgileri elde etmek” yolunda kullanılan yapay zekâ, esasen, insansı makine hayaline yaslanır. İlkın, Alan M. Turing’in, 1936’da ve 1950’de kaleme aldığı makalelerde teorize ettiği “düşünebilen makine” tasavvuru, 1956’da düzenlenen Dartmouth Konferansı’nda, John McCarthy’nin “yapay zekâ” adlandırması ile terimleşerek literatüre girer. Alan Turing’in, kendi buluşu Turing Testi ile “Makineler düşünebilir mi?” sorusuna aradığı yanıt, Ünal (2023, s.96)’ın da ilgili çalışmasında vurguladığı gibi, makinenin, insansı taklit edebilme becerisinde yatmaktadır. Dolayısıyla makine, organik zekâdan farklı olarak, zekâsını, insansı taklit başarısına borçludur. Bu başarının düzeyine göre; dar, genel ve süper ya da güçlü ve zayıf olmak üzere gruplandırılan yapay zekâlar, tahayyül edilen insan-makine etkileşimini de ortaya koyar. Karar verme süreçlerinde, insan tarafından konulan kurallara harfiyen uymak ya da kuraldan bağımsız hareket etmek, zayıf ve güçlü yapay zekâyı işaret ederken; insan zekâsına eş değerlik oranı da dar, geniş ve süper zekâyı tarif eder. Buna göre; sınırlı görevler için eğitilerek insan seviyesine yakın bir zekâ sergileyen sistemler, dar yapay zekâ; McCarthy’nin Dartmouth’ta hedeflediği ve her yönüyle insan zekâsını taklit edebilen makineler, genel yapay zekâ; insanüstü bir zekâ performansı gösterenler ise süper yapay zekâ olarak

tanımlanır (Akça ve diğerleri, 2024; Ünal, 2023).

Hâlihazırda dar yapay zekâ uygulamalarının yürürlükte olduğu çağımızda, Uğur (2024, s.23)’un deyişiyle; “genel olarak verileri analiz etme ve anlam çıkarmaya dayalı çalışan yapay zekâ sistemlerinden farklı olarak yeni ve benzersiz veri örnekleri oluşturabilen ve 2022 sonlarına doğru tüm kullanıcıların erişimine açılan üretken yapay zekâ”, görsel ve işitsel içerik üretimindeki geniş imkânlarıyla, eğitimden sanata, farklı kulvarlarda deneyime olanak tanımaktadır. Özellikle güzel sanatlar alanında da uygulama sahası bulan üretken yapay zekâ araçlarıyla kreatif çalışmalar yapılabilmektedir (Ballı, 2020; Uzun ve diğerleri, 2021). Ancak bu, Demir (2024, s.15-19)’in de ilgili yazısında ele aldığı gibi; sanat ve sanatçı tanımından başlayarak sanat eserinin mahiyeti ile etik ve fikrî mülkiyet kavramlarına dek uzanan tartışmalı bir mevzudur. Bu bağlamda; yapay zekâ - sanat ilişkisinin tartışmalı bir başka boyutu da edebiyat sanatını kapsamaktadır.

Edebiyat ve Yapay Zekâ

Teknolojiden bağımsız düşünülemez bir kavram olarak edebiyat; yazı, kâğıt ve matbaa başta olmak üzere, çağının teknolojik olanaklarından istifade etmek suretiyle, zamanın ruhuyla uyumlu bir seyir izler. Bunun yanı sıra bilim kurgu anlatıları dışında, Solak (2014a)’ın da işaret ettiği üzere, edebiyat bilimi ile bilişim teknolojileri arasında edebî metinlerin analizine dayalı ortak bir çalışma zemini de mevcuttur. Öte yandan öznesi ve nesnesi “insan” olan edebiyatın, insan hayatını doğrudan ilgilendiren teknolojiye kayıtsız kalması düşünülemez. Kaldı ki bilim kurgu ortak paydasında buluşan edebiyat ile teknoloji arasında karşılıklı esinlenme olduğu da söylenebilir. Marry Shelley, Jules Verne, Edgar Allan Poe, H. G. Wells, Isaac Asimov, Philip K. Dick; ilhamını bilimsel gelişmelerden alan yazarlar arasındadır. Roald Dahl’ın, The Great Automatic Grammatizator (1954) adlı hikâyesi ise kitap yazan bir makineyi konu edinir: “Adolphe Knipe adlı kahramanın, çok büyük matematiksel işlemleri saniyeler içerisinde yapan bir bilgisayardan hareketle tasarladığı bu elektrikli yazı makinesi, bir müddet sonra dönemin meşhur yazarlarından daha iyi eserler üretmeye başlar.” (Alan, 2024, s.151) Dahl’ın hayali, bugünün yapay zekâ programları sayesinde gerçeğe dönüşmüştür. Eş bir

söyleyişle; insana özgü hayal gücü ve yaratıcılık ürünü edebî eserlerin yanı başında yapay zekâ kullanılarak oluşturulan şiir ve kurgu metinler, basılı veya dijital formatta yayımlanabilmektedir.

Dolayısıyla edebiyat ve yapay zekâ ilişkisinin, edebî kamuoyunda en çok ses getiren yönü, edebî metin üretimidir. Bilhassa, 30 Kasım 2022’de, OpenAI tarafından geliştirilen ChatGPT adlı üretken yapay zekâ programının kullanıcılara sunulması, metin üretimine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bununla birlikte anahtar kelime ya da kavramların tanımlanması, yöneltilen sorular ve verilen talimatlar doğrultusunda şiir, öykü, roman, senaryo vb. metinler tasarlayabilen yapay zekâ programlarının karşı kutbunda tedirgin ve endişeli bir edebî muhit konuşlanmıştır. Önceleri, makine karşısında, “yaratıcılık, hayal gücü, duygu, sezgi, ruh, bilinç, orijinalite, empati, dil ve üslup” açılarından avantajlı olduğu hissiyatı taşıyan edebiyat çevreleri, kısa süre içinde, yapay zekânın, edebiyatı da tehdit ettiği vehmiyle konuyu tartışmaya açar. Bu yolda “ ‘Yapay zekâ, sanat eseri üretmeye, şiir söyleyip hikâye yazabilmeye muktedir mi?’ , ‘Yapay Zekâ bir yazar kimliğine bürünüp hikâye, roman yahut şiir yazabilir mi?’ ” (Aykol, 2024, s.35) minvalinde sorular ve bu sorulara verilmiş olumlu olumsuz cevaplar, süreli yayınlarda belirir. Bu noktada, 2023 yılından itibaren; *Varlık*, *Hece Öykü*, *Hece*, *Sabitfikir*, *Buzdokuz*, *Milliyet Sanat*, *Türk Edebiyatı*, *Lacivert*, *Şiraze* adlı dergiler, “Yapay Zekâ ve Edebiyat” konulu birer dosya hazırlayarak meseleye farklı bakış açılarından yaklaşmışlardır. Bu tartışmalardan edebiyat adına çıkarılabilecek netice; yapay zekânın, edebiyatçıya, yardımcı bir teknoloji olarak eşlik edebileceği; ancak bilişsel ve duyuşsal bir faaliyet olan edebî eser üretmenin makinelere devredilemeyeceği yönündedir.

Diğer yandan edebiyat ve yapay zekâ ilişkisinin, edebî metin üretimi haricinde, bir başka boyutu, akademik çalışmaları içerir. Bir başka deyişle; edebiyat dünyasını, “edebî metin” özelinde ikiye bölen tartışmalar, 2023 yılı itibarıyla, akademide, teori ve pratiğe yansıyan yönleriyle karşılık bulur. Buna göre; Aktaş (2024, s.279-309), “Edebiyatta Yapay Zekâ Kullanımı ve Uygulamaları” başlıklı yazısında, eser üretme dışında, yapay zekâ ve edebiyat ilişkisini, redaksiyon, çeviri, eser tamamlama ve analiz boyutlarıyla, teknik açıdan, ele alır. Tunç (2023, s.1145-1165) ve Yazbahar (2023, s.442-456) ise ilgili

çalışmalarında, ChatGPT üzerinden, yapay zekânın şiir yazma, şiir analiz etme ve yorumlama becerilerini irdeler. Çelik (2023, s.142-154), “yazarın ölümü” merkezinde, çevrim içi yapay zekâ yazılım programı kullanılarak verilen örnekler üzerinden yapay zekâ ve edebiyat ilişkisini tartışır. Akça ve diğerleri (2024, s.283-306), yapay zekâ ve edebiyattaki kullanımı üzerine geniş bir değerlendirme yaparken Alan (2024, s.145-158), İletişim Teknoloji Edebiyatı adlı kitabında yer ayırdığı “Yapay Zekâ ve Edebiyat” başlıklı bölümde, konuyu teorik zeminde tartıştıktan sonra güncel yapay zekâ programlarına yazdırılmış şiir örnekleri üzerinde durur. Türk (2023, s.67-78), genel ve karşılaştırmalı edebiyat açısından; Ilıcak ve Çinko (2021, s.703-719) ile Kızıldağ (2023, s.1759-1775) da Türk masalları üzerinden, meseleyi değerlendiren çalışmalarını literatüre katkıda bulunmuştur. Akademik nitelikli bu çalışmalara verilebilecek bir diğer örnek, bu yazının da konusunu oluşturan, Kübra adlı romana dair Özkan (2025, s.294-308) tarafından kaleme alınan “Yapay Zekâ Ekseninde Kübra ve Konuş Adlı Eserlere Posthümanist Yaklaşım” başlıklı makaledir. Adı geçen yazısında Özkan (2025), ilgili romanları, karşılaştırmalı bir yaklaşımla, posthümanist açıdan inceler ve insan gibi davranan makinelerin edebî eserlere yansımaları üzerine çıkarımlarda bulunur.

Bu bağlamda, “‘İktidar Makinelere!’ Yapay Zekâ Bağlamında Kübra Romanında İnsan ve Makine İlişkisi” başlıklı bu çalışmada da Afşin Kum’un, 2020 yılında yayımlanan Kübra adlı romanı, yapay zekâ bağlamında, insan ve makine ilişkisi açısından, yakın okuma yöntemiyle, ele alınacaktır. Bu tür bir okuma, “analitik bir dikkatle edebî metinde belli hususlara odaklanan, seçici, düzenleyici ve özetleyici bir okumadır.” (Solak, 2014b, s.155) Böylelikle yazarın, inanç, iktidar gibi insanlığın kadim meselelerinin yapay zekâ teknolojisiyle çatışması sonucu yaşanabilecek kaos üzerinden kurguladığı denklem, yapay zekâ ve edebiyat ilişkisinin tematik düzlemdeki bir yansıması olarak değerlendirilecek ve 2000’li yıllar edebiyatı içindeki yeri tespit edilecektir.

Afşin Kum ve Romanları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Bilgisayar mühendisi yazar Afşin Kum (1972), mesleki formasyonundan edindiği teknik bilgi ve öngörüsüyle kaleme aldığı *Sıcak Kafa* (2016) ve *Kübra* (2020) adlı

romanlarında, yapay zekâ (makine) ve insan ilişkisine, bilim kurgu ekseninde, yeni bir perspektif getirir. “Dilbilimkurgu üçlemesi”nin ilk kitabı *Sıcak Kafa* ile 2017’de, Fantazy ve Bilimkurgu Sanatları Derneği (FABİSAD) tarafından düzenlenen GIO Ödülleri’nde En İyi Roman Ödülü’nü kazanan Kum, “Edinilmiş Akıl Yürütme Yoksunluğu (Acquired Reasoning Deficiency Syndrome)” olarak tarif ettiği, dil ve anlamayla bulaşan bir salgın hastalığın insanlarda yarattığı tahrifatı konu edinir. “Abuklama” semptomuyla kendini açık eden hastalık, toplumda, “abuklar” adı verilen bir kitle yaratmıştır. Şehri (İstanbul), karantina bölgeleri ve görece korunaklı siteler olmak üzere ikiye ayıran yıkıcı salgının, makinelerden insanlara bulaşmış olabileceği varsayımı, üçlemenin ikinci kitabı *Kübra*’da, yapay zekâ yazılımı suretinde gerçeklik kazanır. KUBRA adlı bir yapay zekâ yazılımından aldığı mesajlarla gerçeklik algısı zedelene Gökhan Şahinoğlu’nun dönüşümünü anlatan roman, “dil” olgusu üzerinden kurgulanan kaotik atmosferiyle, âdeta dijital kıyamet öngörüsünde bulunur. Klasik bilim kurgunun alternatif evren tahayyülünün aksine, mevcut gerçeklikten yola çıkan Afşin Kum, yapay zekâ eliyle, dünyanın yakın gelecekte evrileceği noktayı işaret eder. Dolayısıyla *Sıcak Kafa* ve *Kübra*, makine-insan etkileşiminin yol açabileceği sorunları, dolaysızca, edebiyatın aynasından yansıtan yeni nesil bilim kurgu ve distopya örnekleridir. Yazarının da “spekülatif kurgu” (Mahsereci, 2022) şeklinde tanımlamayı tercih ettiği bu tür, Atasoy (2020)’un ilgili çalışmasında belirttiği gibi, her ne kadar, gerçeklikten uzak gibi düşünülse de, toplumsal bağlamda, döneminin gerçekliği ile yakından ilişkilidir.

Günümüze kadar gelinen süreçte görülen tarihsel, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, tecrübe edilen olaylar ve sosyal, siyasi ve kültürel değişimler, aslında spekülatif metinlerin, bugün ve geleceği anlamak ve anlamlandırmak için ne kadar önemli olduğunu göstermiştir çünkü spekülatif yazarların, ortaya çıktıklarında imkânsız gibi görünen öngörülerinin çoğu, zaman içerisinde gerçekleşerek dünyanın gidişatına önemli derecede yön vermiştir. (Atasoy, 2020, s.673)

Nitekim Afşin Kum da bir söyleşisinde, *Sıcak Kafa* ve *Kübra* adlı romanlarının ardından yaşanan gelişmelerin,

kendisini kâhin konumuna getirdiğini belirtir:

2020’de yayımlanan ikinci romanım Kübra, bir ‘genel’ yapay zekânın, yani belli bir konu üzerine değil algılanabilen doğanın bütünüyle eğitilen bir yapay zekânın insanın kadim tabiatıyla çarpışması üzerine kurulu bir hikâye anlatıyordu. Kitabı yazarken bu teknolojinin hayal olmadığını biliyordum. Ancak ilk versiyonu 2022’de çıkan ve performansıyla dünyayı şaşkına çeviren ChatGPT, geleceğin beklenenden çabuk geleceğini gösterdi. Beni de 2016’da çıkan ve dünya çapında bir salgını anlatan ilk romanım Sıcak Kafa’dan sonra bir kez daha ‘kâhin’ konumuna getirdi. (Keser, 2023)

Bu bakımdan bilim kurgu, apokaliptik ve postapokaliptik edebiyat, fantastik, ütopya, distopya türlerini kapsayan bir şemsiye terim olarak spekülatif kurgu, Afşin Kum’un, bu türlerin bileşkesi sayılabilecek söz konusu iki romanı için de geçerli bir tanımlamadır, denilebilir.

Bunun yanında Afşin Kum’un bahsi geçen romanları, yapay zekâ ve edebiyat ilişkisinin, salt akademik ya da “yazarın / şairin ölümü” bağlamındaki tartışmalardan çıkarak, tematik bir boyut kazandığını da gösterir. Bir başka deyişle; Antikite’den beri, dış dünyaya bir ayna tutan edebiyat, 21. yüzyılın teknolojik gerçekliğine kayıtsız kalamayan yazarların eserlerinde çağına tanıklık eder. Türk (2023, s.75)’ün de dile getirdiği üzere; “günümüzde edebiyat disiplini yapay zeka, sanal gerçeklik ve diğer teknolojik gelişmeler kendisine hem konu olarak hem de metodoloji olarak yer edinmektedir.” Afşin Kum da kaleme aldığı iki romanıyla bugünden geleceğe dair öngörude bulunurken edebiyatı aracı kılmaktadır. Bu bağlamda, yapay zekâ yazılımı ekseninde kesişen paralel yaşamların öyküsü olarak okunabilecek *Kübra*², insan ve makine ilişkisine, “iktidar” odağında açılım getiren bir eserdir.

Gökhan Şahinoğlu’nun Yapay Zekâ ile İmtihanı

“İktidarın olduğu her yerde bir direniş ya da direniş imkânı vardır.” M. Foucault

Modern bir Frankenstein hikâyesi olarak da okunabilecek *Kübra*, yazılım mühendisi iki arkadaşın yarattığı yapay zekâ yazılımının yol açtığı bireysel ve toplumsal yıkımı

sorgulayan bir romandır. Kendi yarattığı “canavar”ın kontrolden çıkışı karşısında çaresiz kalan Victor Frankenstein misali, Berk ve Selim de, hayat verdikleri KUBRA adlı programın, “yalancı bir modern zaman peygamberi”ne (Ak, 2020) dönüştürdüğü Gökhan Şahinoğlu’nun kontrolden çıkan eylemleri ile sarsılırlar. Dolayısıyla iki farklı dünyanın kesişim noktasında yer alan Kübra, bu ayrı dünyaların teknoloji karşısındaki reflekslerini de ölçen bir araç işlevi görür. Bektaş (2020)’in deyişiyle; “Afşin Kum, kadim peygamberlik olgusunu postmodern bir yorumla sosyal medya kullanan ve imalat atölyesini devralmaya çalışan sıradan bir adam üzerinden anlatırken, yapay zekânın ve kullanıcı verilerinin iktidar aracı olarak kullanılmasını (...) Kübra’ya verilen “Power to the Machines” komutuyla iletiyor.”

Bu bağlamda; birbirine paralel ilerleyen hikâyede, Kübra özelinde, yolları kesişecek taraflardan ilki, Ormancılar’da ikamet eden Gökhan Şahinoğlu’dur. Bir torna atölyesinde çalışan Gökhan, çevresinde sevilip sayılan, güvenilir, akli başında bir gençtir. Çalıştığı atölyeyi devralmak ve kız arkadaşı Merve ile evlenmek dışında büyük beklentileri olmayan Gökhan’ın hayatı, bir cuma günü telefonuna gelen bir mesajla değişir. Yaşıtlarının aksine popüler sosyal medya uygulamaları yerine SoulTouch (Soltaş) adlı bir uygulamayı tercih eden genç adam, “profil resmi olarak bir bulut kullanan Kübra diye birisinden” (s.12) mesaj alır: “Sen farklısın.” “Semavi” takma adıyla kaydolduğu Soltaş’ta, mistik-metafizik meselelerin tartışıldığı Maneviyat47 isimli bir grubu takip eden Gökhan, Kübra’nın, altı gün önce, buradaki bir tartışmaya da “Zaman yoksa sebep yoktur.” mesajıyla katıldığını fark eder (s.16). İlk anda anlam veremese de tam da yaşamının çıkmaza girdiği o günlerde, Kübra’dan gelen mesajlar, dikkatini çekmeye başlar. Ustasıyla anlaşamayarak atölyedeki işinden ayrılan ve hayatını düzene sokmak için alternatifler arayan Gökhan’ın sıkıntılı bir süreçten geçişi ile eş zamanlı ilerleyen mesaj trafiği, onun bozulmakta olan düşünce akışını manipüle eder. İş ve özel hayatındaki sorunlara eşlik eden, inanca ve Allah’a dair sorgulamalarını da Kübra’dan gelen mesajlarla ilişkilendirmeye çalışan Gökhan’ın kafası, giderek, karışmaya başlar. Ailesi başta olmak üzere uzak ve yakın çevresinin mantıklı bir insan olarak tanıdığı Gökhan, *Sıcak Kafa* romanını anıştıracak

şekilde, “abuklama”ya başlar. Böylece üst üste yaşadığı kritik anlarda gelen mesajların da etkisiyle zihni, dağınık parçaları birleştirir ve tüm sorularına cevap bulduğu zannına kapılır: Allah, Kübra aracılığıyla ona mesajlar iletmektedir. Gökhan, kendisinin seçilmiş olduğuna ikna olup Kübra aracılığıyla iletilenleri bir nevi vahiy kabul etmektedir. Bu andan itibaren Allah’ın gücünü tüm benliğinde hisseden Gökhan, harekete geçerek, hem iş konusundaki planlarını yürürlüğe sokar hem de yaşadığı mistik-metafizik deneyimi etrafına tebliğ etmeye başlar. “Cenab-ı Allah benimle konuştu.” (s.129) diyerek sözlerine başlayan Gökhan, yaşadığı çağın teknolojisi ile Yaratıcı’yı bağdaştırır:

Allah’ın sözlerinden oluşan Kur’an-ı Kerim, eski çağlarda gönderildiği için, Allah’ın eski çağlara ait bir varlık olduğu düşünülebilir miydi? Bilgisayarların, cep telefonlarının, internetin, sosyal medyanın, Allah’tan ayrı ve bağımsız var olmaları mümkün müydü? Eğer bir şey varsa, O istediği için vardı. O her şeyin kaynağı ve her şeyin sahibiydi. (s.139)

Bir yandan da Kübra’dan mesajlar almaya devam etmektedir: “Doğruluk senin gücündür. Hak yolunda yürümek, haksızlığa karşı yürümektir. Gerçeği karanlıktan çıkar. Gökhan artık bir şey sormuyordu. Her gelen mesajla, kafasındaki kurgu biraz daha şekilleniyordu.” (s.141) Önceleri çevresinin yadırgatıcı bulduğu bu söylemleri, şans eseri, Kübra’nın mesajları ile teyit edilince, keramet gösterdiğini düşünüp etrafında bir hayran kitlesi zuhur eder. Merve ile babasının, kendisine borç vermekte tereddüt eden dayısının, tazminatını vermeyen ustasının, Gökhan’a bakışı değişir. Genç adam; fikirleri, söylemleri, eylemleriyle kalabalıklar üzerinde yavaş yavaş iktidarını sağlamlaştırmaktadır ki çok geçmeden polis, halı sahaya, baskına gelir. Aynı söylemleri onlara da tekrarlayan Gökhan, polisin sert tepkisiyle karşılaşır. Bu gerginliği müteakiben, bir akşam, Kuşçu’nun kahvesinde mahalleliye hitaben yaptığı konuşmada, bu kez, düşüncelerini teorik bir çerçeveye yerleştirir:

(...) Siz sanıyor musunuz ki, cep telefonları, bilgisayarlar, internet, bütün bu elektronik cihazlar, Allah’a rağmen, O istemedi var olabilir? Elektriği var eden Allah’tır. İnsanın aklını var eden Allah’tır. Belki de, telgrafın icadından bugüne kadar olan her şey, bütün gelişmeler,

bize inanılmaz görünen bütün bu teknoloji, sadece bu ana hizmet etmektedir. Sadece O'nun mesajını bize iletmesi için var olmuştur. (...) Ben kendimi bildim bileli O'nun bana seslenmesini bekliyordum. Sonunda bana sesleneceğini, bana bu gücü vereceğini biliyordum. Ve sonunda oldu. (...) Bana inananlar, benimle yürüyecekler. Benimle yürümeyenler, geride kalacaklar. Herkes bunu böyle bilsin. (s.168)

Artık her perşembe halı sahada yaptığı toplantılarda, argümanlarını, bu teori üzerine temellendirmektedir: “Telgrafın icadından bugüne kadar geliştirilen tüm teknoloji, Allah tarafından tek bir amaç için yaratılmıştı: Ona bu mesajı iletmek.” (s.173) Gökhan’ın, bir hareket lideri vasfı kazanıp erkini sağlamlaştırdığı günlerde, Kübra’dan gelen mesajlar da birden kesilir. “Üstelik soltaçtaki Kübra profili de, mesaj geçmişi de silinmiş. Hatta onunla birlikte bizim maneviyat grubundaki bir sürü profil de yok olmuş.” (s.186) Bunu da ilahi bir mesaj olarak algılayan Gökhan, Merve’nin de desteğiyle kararlı bir şekilde yoluna devam eder. Yolun sonunda devlet aklına karşı silahlı bir direniş başlatan Gökhan öncülüğündeki Semaviciler hareketi, Ormancılar’a düzenlenen askerî bir operasyonla etkisiz hâle getirilecektir.

Romanı hakkında kendisiyle yapılan bir söyleşide, “insan aklının evrenin karmaşıklığıyla baş etmekte çuvallamasını ve anlam açıklığını dindirmek için gerçeklikten kopmaya çok açık olmasını anlatıyor temel olarak.” (Kulak, 2020) yorumunda bulunan yazar Afşin Kum, yapay zekâ yazılımından gelen bir mesajla tüm yaşamı değişen Gökhan Şahinoğlu ekseninde, insan psikolojisinin, ne denli manipülasyona elverişli bir yapıda olduğunu ortaya koyar. Bu noktada, yapay zekânın, bireyden topluma uzanan bir hat üzerinde, bu tarz bir manipülasyona nasıl aracılık edebileceği tezini kendisine hareket noktası olarak belirleyen Kum, okurun, gündelik yaşamın içinden seçtiği sıradan bir karakterin hikâyesiyle empati yapmasına da olanak tanır. “Gökhan gibi”, sosyal medya uygulamalarından birini kullanan, toplumdaki herhangi bir bireyin başına her an gelebilecek rastlantısallığıyla, Özkan (2025, s.298) ve Ak (2020)’in da altını çizdiği, kurgudaki, bu “tanıdıklık” vurgusu, romanın anlatıcısı tarafından da “duygudaşlık” olarak tarif edilir: “Onları asıl ikna eden şey, KUBRA’nın sergilediği ‘mucize’ değil, Gökhan’ın duygularını paylaşmalarıydı. Duygudaşlık,

insan topluluklarının oluşmasını ve bir arada kalmasını sağlar.” (s.170)

Gökhan ve Ormancılar semti özelinde, psikolojik ve sosyolojik bağlamda bireyi kitlelerle buluşturan bu duygu ortaklığı, insanın evrensel anlam arayışından ileri gelir. Bu arayışın en güçlü tutamaklarından biri olan inanç / inanmak olgusu, romanda, Tanrı (Yaratıcı) kavramından kaynaklı doğal bir iktidar alanı tesis ederek Gökhan’dan çevreye yayılan hipnotik bir tesir sahası yaratır. Burada devreye giren KUBRA, manipülatif yönlendirmeleriyle âdeta sosyal bir deneye kapı açar. Gökhan’ın söylemlerinin ardına takılan “inanmış” kalabalıklar, temel motivasyonunu inanmak ihtiyacından sağlamaktadır. Kaldı ki Gökhan’ın ikna olmuşluğunun ardında da varoluşsal sorgulamalarına cevap bulduğu sanrısı yatar. Onun Soltaç’ta dâhil olduğu Maneviyat47 isimli gruptaki yazışmalar, Allah’ın varlığına dair tefekkürü, mahalle caminin imamı Ömer Hoca’ya yönelttiği sorular, inançlı olmakla birlikte, varoluş krizine kendi içinde çözüm arayan bir genç profili çizer.

Öte yandan popüler uygulamalara rağbet etmeyip yalnızca Soltaç’ta ilahiyat temalı sohbetler edişi, henüz test aşamasında olan bir programın algoritmasına etki eder. Aynı anda mesaj gönderdiği seksen altı genç erkekten geriye kalan Gökhan’ın yazışmalarından süzdüğü dinsel içeriği, kendisine verilen görevle ilişkilendirerek “iktidarı ele geçirmek” üzere eyleme geçen KUBRA’nın, Mahsereci (2022)’nin de belirttiği gibi, “yeryüzündeki, hatta evrendeki iktidarın mutlak ve tartışmasız sahibi olarak kabul gören Tanrının ağızından konuşmaya başlaması” olağandır; çünkü yapay zekâ yazılımı olarak o, insan eliyle öğrendiklerini kullanan bir düzenekten ibarettir. Neticede Gökhan üzerindeki hükümlerini, onun Soltaç yazışmalarındaki dinî söylemlerinden devşiren KUBRA, deyim yerindeyse, illüzyon içinde parçaları birleştiren Gökhan’ın, kanaat önderine dönüşümünü tetikler. Böylece zincirleme hâlde manipüle ettiği zihinlerle, Gökhan’dan Ormancılar’a, oradan ülke sathına yayılır ve ulusal bir güvenlik sorunu hâline gelir.

“Power to the Machines” (İktidar Makinelere) KUBRA’nın Muktedir Olarak Portresi

İstanbul’un Anadolu yakasındaki Ormancılar mahallesinde, Gökhan Şahinoğlu’nun zor günler geçirdiği, hayatı üzerine

karar vermesini gerektirecek hadiseler yaşadığı süreçte, şehrin karşı yakasındaki Maslak'ta, iki arkadaş, yeni bir hayata adım atmaktadır. Bir başka deyişle; “eserin odağında Gökhan olmakla birlikte, KUBRA isimli yapay zekâ temelli sohbet aracının yaratıcıları da hikâyenin ayrıntı ancak Gökhan'ın yaşadıklarıyla doğrudan ilişkili akışını meydana getiren karakterler olarak işlenmiştir.” (Özkan, 2025, s.303) Buna göre: aldıkları bir teklif üzerine, Amerika'dan Türkiye'ye dönen Berk ve Selim, teknolojik devrim niteliğindeki bir yapay zekâ programı üzerinde çalışan iki yazılım mühendisidir. Berk'in, UC Berkeley'de, geri çevrilen doktora tezinden hareketle tasarladıkları bu programı hayata geçirmek için talip olan Datakraft'la anlaşan iki genç, çok büyük bir yatırım gerektirdiği için Amerika'da projelerine alıcı bulamamıştır. Muzaffer Tosköylü'nün Koreli ortaklarla kurduğu Datakraft adlı şirketin bünyesinde oluşturdukları bir ekiple çalıştıracakları, kısaca KUBRA olarak adlandırdıkları sistem, adını, Berk'in, Knowledge Unit Based Reasoning Automaton başlıklı tezinden almaktadır. Bu, Gökhan'ın hayatını değiştiren mesajları gönderen Kübra'dır. Eş bir söyleyişle; Gökhan'ın, kendi hâlinde bir gençten sahte peygamber Semavi'ye evrilişinin müsebbibi, mucitlerinin Kübra adını verdiği bir bilgisayar programıdır.

Özü itibariyle; Berk'in, “bilgi birimi tabanlı akıl yürütme otomatı. Genel yapay zekâ için yeni bir yaklaşım” (s.68) şeklinde tarif ettiği sistem hakkında Selim, “yani, dünyayı, doğayı, hayatı algılayıp insanların yaptığına benzer şekilde akıl yürütüp kararlar verebilecek bir sistem.” (s.68) açıklamasında bulunur. Berk ise “insanların yaptığına benzer demeyelim de... Sonuçları bakımından, insanların akıl yürütmesinin sonuçlarına benzer sonuçlar vermesini umduğumuz...” (s.68) diyerek arkadaşının açıklamasını daha anlaşılır kılmaya çalışır. Büyük bir yatırım gerektiren bu sistemin kendi veri toplama ve öğrenme işlemine başlayabilmesi için gerekli tüm hazırlıklar yapılır. Önce KUBRA'nın kendini eğitme sürecini test amaçlı çalıştırırlar. Canlı ortamdaki süreci başlatmak için de gün saymaktadırlar. Ne var ki KUBRA'nın canlı ortamda kendini eğitme süreci, planladıkları gibi yürümektedir. Her şeyden önce KUBRA, “Turing testinde hâlâ ve ısrarla saçmalıyordu”r (s.109).

Şirketteki ilk yılın sonunda KUBRA'yı henüz istedikleri

noktaya getiremeseler de ilk ürün satışını gerçekleştirirler. Bu, organizasyon değişikliği önerileri getiren bir pakettir ve telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren bir şirket tarafından satın alınmıştır. KUBRA'nın bu başarısını kutlamak için verilen yemekte, karar alma süreçlerinde insan ve makine arasındaki farka dair Datakraft ekibi arasında bir tartışma başlar. Dolayısıyla Gökhan'ın hayatını değiştirecek fikrin tohumları da burada atılır. Yapay zekâ uygulamalarının yaygınlaşmasıyla insan emeğinin yeri, zamanla, makinelerin alabileceği ihtimali, iktidar ve makine ilişkisini akla getirir:

İktidarın sahiplerinin elindeki gücü en etkin şekilde kullanmaları için bir araç olacaklar sadece. Makinelerin iktidarı ele geçirmek için bir nedeni yok, biz onlara öyle bir görev vermediğimiz sürece. İktidara talip olanlar, kendi kontrollerindeki yapay zekâlara o görevi vereceklerdir. (...) Şimdi Kübra'ya öyle bir görev versek ne yapar acaba? Nereden başlar işe? dedi Adem. (s.119-120)

Bu konuşmanın hemen ardından Berk ile Adem, Kübra'ya, iktidarı ele geçirme görevi tanımlarlar. Kübra, verilen görev için birçok seçenek önerir. İlk sırada, çok sayıda sosyal medya hesabı açmak vardır. Gerekli onayı vermelerinin ardından Kübra, hayalî hesaplar açıp her birine hayalî kişilikler üretir. Bu hesaplar arasındaki konuşmaların anlamsızlığı, dikkatlerini çekmekle birlikte, bir ay sonra, Kübra'nın, “seksen altı kişiye mesaj göndermek için izin” istediğini görürler (s.123). Gerçek kişilerden oluşan bu seksen altı genç erkeğe, aynı anda, aynı mesaj gider: “Sen farklısın.” (s.125) Doğal olarak mesajı alanlardan biri de Gökhan Şahinoğlu'dur.

Dijital Çağın Frankenstein'ı: KUBRA (Knowledge Unit Based Reasoning Automaton)

Berk ile Adem'den aldığı yetki ve izinlerle üç ay süresince, seksen altı genç erkek arasından yalnızca biriyle, Gökhan Şahinoğlu'yla, yazışan Kübra, Gökhan üzerinde mutlak iktidarını kurmuş ve onu manipüle etmeyi başarmıştır. Dedeoğlu (2024) ile yaptığı söyleşide, Kübra'nın Gökhan'ı tercih edişi hakkında yazar; Gökhan'ın, Kübra'ya inanma eğiliminde olması dışında, “çevresinde sağlam bir yeri olan, doğal bir lider. Halı saha takımının kaptanı, mahallede başı sıkışanın başvuracağı kişi, ailesinin direği. Sevgilisinin

de tüm varlığıyla bağlandığı sarsılmaz bir erkek figürü. Kübra bir lider figürü arıyor ve Gökhan bu özelliklere tam oturan adaylar arasında” yorumunda bulunur.

Öte yandan sattıkları dijital ürünlerden kaynaklı ilk hukuki sorunlarla da karşılaşan Datakraft ekibi, Kübra’nın, kişisel verilerin güvenliğini ihlal ettiğini fark eder. Kübra, başkalarının cep telefonlarını izinsiz olarak kullanmakta ve buradan elde ettiği kişisel verileri işlemektedir. Sisteme dair tespit ettikleri bu güvenlik açığı, tahminlerinin de ötesindedir ve acilen müdahale etmeleri gerekmektedir. Özellikle, ekibe sonradan dâhil olan Selim’in eşi Deniz, Kübra’yı hemen durdurmak taraftarıdır, aksi durumda, “yavaş yavaş bir canavara dönüşecek” tir (s.198).

İşte tam bu noktada, üç aydır kendi hâline bıraktıkları “Power to the Machines” (İktidar Makinelere) testini hatırlayan Adem, “Kübra’nın gönderdiği mesajlara baktı. O kadar tuhaftı ki gördüğü şeyler, bu cümleleri nasıl kurduğunu merak etti. Arkasındaki bilgi birimlerini sorgulayarak, KUBRA’nın yürüttüğü mantığı çözmeye çalıştı.” (s.200). Kişisel veri güvenliğini ihlal eden Kübra, Gökhan’la yazışmaları esnasında, Datakraft’ın sistemine kayıtlı olmayan pek çok cep telefonundan derlediği özel bilgileri mesajlarında iletmiştir. Dolayısıyla Kübra, bir noktada, kontrolden çıkmış, hatta kendisine çizilen sınır çerçevesinde kontrolü eline almış, iktidarı ele geçirme planını Gökhan üzerinden uygulamaktadır. Mahsereci (2022)’nin de işaret ettiği gibi; doğası gereği, KUBRA, hedefi için her şeyi mübah gören bir varlığa dönüşmüştür. Nitekim siber suçlar dairesinden polislerin şirkete baskın düzenlemesiyle her şey açığa çıkar. Buna göre; elektrik şebekesine siber saldırı yapılmış ve bir mahallenin elektrikleri kesilmiştir. Saldırı, Datakraft’tan yapılmış görünmektedir. Mahallenin, Ormancılar olduğunu öğrenen Berk ile Adem, dehşete kapılır. Deniz ise Kübra konusunda haklı çıktığını düşünmektedir: “KUBRA kural tanımayan ve kontrol edilemeyen bir canavara dönüşecekti böyle giderse.” (s.211)

Polise, bunun kasıtlı bir eylemden ziyade geliştirmekte oldukları karmaşık yapay zekâ uygulamasının hatalı işlemlerinden biri olduğu açıklamasını yaparlar; ancak feysbukta izledikleri bir video, Kübra’nın yol açtığı sorunun büyüklüğünü de gözler önüne serer: Videoda

Gökhan, tekbir sesleri eşliğinde yirmi otuz kişiye Kübra’nın ona gönderdiği mesajları aktarmaktadır. Daha fazla gecikmeden Kübra profilini ve yazışma geçmişini temizlemeye girişirler. Ne ki Gökhan’ın da söylemlerini Semaviciler adıyla eyleme geçirdiği o günlerde, Kübra’dan artık mesaj gelmemesi, mevcut durumu değiştirmeye yetmez. Kübra da Gökhan da Gökhan’ın peşine takılan kitleler de zincirleme hâlinde kontrolden çıkmıştır. Dahası Deniz ile Adem’in, kendisine bu mesajları gönderenin bir bilgisayar programı olduğunu itiraf etmeleri, Gökhan’ı çok da şaşırtmaz, aksine, kurduğu teorinin sağlamasını yapar: “Ama bilmiyor musunuz ki kader diye bir şey vardır. Her şey kaderde yazıldığı gibi olur. Siz en sona kimin kalacağını bilmezsiniz, sizin Kübra’nız da bilmez. Ama Allah bilir. O, zamana dışarıdan bakar, geçmişi ve geleceği birlikte görür.” (s.248)

Gökhan’ın başını çektiği Semaviciler hareketinin, gittikçe, illegal bir yapılanmaya dönüşmesi, devlet içinde, mevcut iktidarın varlığına yönelmiş bir tehdit olarak algılanırken, bulunduğu nokta itibarıyla, yazdığı programın kontrolünü yitiren Berk ise Muzaffer Tosköylü’nün teklifiyle bir kez daha sarsılır. Berk’ten iktidarı ele geçirme testini devam ettirmesini isteyen Muzaffer Bey’in niyeti, Semavi ismiyle tanınan Gökhan’ı kontrolü altına almaktır. Bu sayede maddi desteğini esirgemeyeceği Gökhan kanalıyla iktidarı kendisi ele geçirmeyi planlamaktadır. Onun fikrince, Datakraft’ın iptal ettiği iktidar görevini tekrar devreye alırlarsa Kübra, kaldığı yerden, Gökhan’a mesajlar göndermeye devam edecek ve sistemin kontrolünü elinde tutan şirket, Semavi’yi de dilediğince yönetebilecektir. Bu iktidar oyunu, para kazanmaktan daha kârlıdır: “Bunu başardığımızda, sen ve ben, Semavi’yle birlikte ülkenin tarihini baştan yazacağız, yanlış gördüğümüz her şeyi düzeltebileceğiz, memleketimize dair tüm hayallerimizi gerçekleştirebileceğiz.” (s.259) Muzaffer Bey’in pervasız teklifi karşısında nutku tutulan Berk, teorisinin ardındaki matematiği düzeltmeden bu işe giriştiği için pişmanlık duyar ve Amerika’daki tez danışmanı Zed’e içten içe hak verir. Teorisini mükemmelleştirebilecekken “gözü dönmüş bir adamın şirketinde programcı olmuştur” (s.260-261). Yaptıkları konuşmanın ardından bilgi birimlerini tekrar gözden geçiren Berk, görevin yeniden aktive edildiğini görür. Bunu yapan, Gökhan’ın fikirlerinin çekimine kapılan

Adem'den başkası değildir. Ormancılar merkezinden çevreye doğru dalga dalga yayılan, âdeta “abuklama” benzeri bir salgın, Adem'e de bulaşmıştır. O da Kübra'yı programlayanın insan olduğu gerçeğini yadsıyıp tüm bu yaşananların Allah'ın tecellisi olduğu inancındadır:

(...) Bunu ben programlamadım. Bunları Gökhan'a göndermesini ben söylemedim. Siz de söylemediniz. Bunlar Cenab-ı Allah'ın sözleri. Baştan beri asıl hedef buydu. Gerçeği karanlıktan çıkarmak... İçinde bulunduğumuz karanlık çağı Allah'ın nuruyla aydınlatmak... Yüce Allah bunun için Semavi'yi seçti. Siz, ben, Kübra, bilgisayarlar, telefonlar, elektrik hatları, kablolar, hatta Berk Abi'nin zekâsı... Hepsi birer araç sadece. (s.265)

Böylelikle çekirdek kadro dışında Datakraft'a da sıçrayan tehlike, Berk ve arkadaşlarını acil önlem almaya sevk eder. Sistemi tamamen iptal etmeye karar veren üçlü, öncesinde, Turing testinde, Kübra'ya, görev yeniden devreye alınınca neden Gökhan'a tekrar mesaj göndermediğini sormak için hazırlık yaparlar. Kübra'ya göre, “Gökhan zaten mesajı al”mıştır (s.270). Deniz, Selim ve Berk'in şaşkın bakışları altında kendi algoritması gereğince mantıklı cevaplar veren Kübra, sistemin çökertilmesiyle tüm fonksiyonunu yitirir.

KUBRA'nın Datakraft sunucularındaki ölümünün peşi sıra, Gökhan ve Berk cephesinde de ayrı ayrı yıkımlar yaşanır. Hareketin üssü konumundaki Ormancılar'da “kutlu bir direniş” başlatan Gökhan, herkese kendilerine katılma çağrısında bulunur (s.278).

Gökhan'ın hayali, Ormancılar'ın bir örnek teşkil etmesi ve buradaki direnişin başka yerlere de ilham vermesi, hareketin dalga dalga bütün Türkiye'ye ve sonunda bütün dünyaya yayılmasıydı. Arkalarında Allah'ın gücü varken başaramayacakları şey değildi. Buna o kadar gönülden inanıyordu ve o kadar coşkuyla anlatıyordu ki bunları, çevresindekileri de kendi heyecanına katıyordu. Her konuşmasının sonunda buldukları yer tekbir sesleri ve 'Semavi' sloganlarıyla inliyordu. (s.278-279)

Eş zamanlı olarak Siber Suçlar ile Terörle Mücadele'nin Datakraft'a düzenledikleri ortak operasyon sonucunda Berk, Selim ve Deniz gözaltına alınır. Muzaffer Bey, Berk'in salıverilmesini sağlar; ancak Selim ve Deniz tutuklanır. Cezaevinden çıktuktan sonra da yollarını

ayırırlar. Ramazan Bayramı arifesinde Ormancılar'a düzenlenen askerî operasyonda ise Semavicilerle askerler arasında çıkan çatışmada Gökhan ve Merve başta olmak üzere birçok kişi hayatını kaybeder.

Bu olaylar cereyan ederken Amerika'ya dönen Berk ise New York'ta tez danışmanı David Zed McDonald ile buluşur. Zed, doktora tezini, arkasındaki matematiği düzeltilmesi koşuluyla kabul edecektir; ama KUBRA projesini Amerika'da hayata geçirmek için ona iş teklif etmektedir. Zed'e göre, bu çalışmanın önemini kavramakta bölümce gecikmişlerdir; Berk'in bilgi yumağının bükülmesi algoritmasının nasıl olup da işe yaradığına akıl sır erdirememektedirler: “Hâlâ da kafamda netleşmiş değil. Yaptığın çalışmanın değerini hesaplamak imkânsız. İnsanlığı en az on yıl ileri fırlattın. Belki de on beş... Turing'den bu yana yapılan en değerli çalışma. Paha biçilmez dedikleri şey bu olsa gerek.” (s.294) KUBRA'nın başka neler yapabileceğini merak eden Berk, hocasının teklifini memnuniyetle kabul eder ve Datakraft sunucularındaki varlığı fiilen ortadan kalkmış bulunan KUBRA'nın yeni versiyonu, Kaliforniya'da, küllerinden yeniden doğar. Zed'in, paha biçilemez olarak nitelediği söz konusu yazılım, İstanbul'da, elli yedi kişinin canına mal olmuştur. KUBRA'dan geriye Gökhan ve Merve'nin acılı aileleri ile Selim ve Deniz'in yıkılan yuvaları kalmıştır.

“Sen Kendini Ne Sandın Kübra?”

Romanda Gökhan'la Kübra'yı iktidar odağında buluşturan, inanç ve bilim özelinde, eski ve yeni dünyanın karşılaşmasıdır. Dedeoğlu (2020)'nun deyişiyle; “eski dünyanın kaidesi inanç ile yeni dünyanın mimarı olacak gibi gözükken yapay zekânın hikâyesi”, her ikisini sembolize eden Anadolu-Avrupa tezdâi üzerinden işlenir. Anadolu yakasındaki Ormancılar, din ve inanç merkezli bir yaşam pratiğine sahipken Avrupa yakasında yer alan Maslak, bilim ve teknoloji merkezli, kozmopolit bir mekândır. İktidar ortak paydasında buluşan İstanbul'un iki yakası, yapay zekâyı, kendi yaşam deneyimlerinin içinden algılar. Ormancılar sakinleri, Gökhan'ın, teknolojik bir buluş yoluyla seçilmişliğine ikna olurken Maslak'ın kâr odaklı sakinleri, şirketlerinin para politikaları adına, yeni teknolojiye sahip olmayı arzular. Özkan (2025, s.303)'in deyişiyle; “yaratıcı ekip ve onların fikrini ticari

amaçlarla satın alarak şirketleşmelerini sağlayan patronları, yapay zekâ kavramının ekonomik fırsatlarını ve hukuki belirsizliklerini temsil ederler.” Nitekim Berk’in, “siz bu işe bu kadar parayı neden koydunuz?” sorusuna, Muzaffer Bey, âdeta, uzman bir yatırımcı gözüyle cevap verir:

(...) Dünyada en ileri teknoloji nedir? En gelişmiş ülkelerin gitmeye çalışıp gidemediği neresi var? Mars mı, Venüs mü? Veya dünya üzerinde varılmayan hedef, bizi bir girişimci olarak diğerlerinin önüne geçirecek, hamle yaptıracak bir icat... Araştırdılar, soruşturdular, bir sürü şey getirdiler. Ama hepsi küçük çaplı, yüksek vaatleri yok. (...) Sonra bu Koreliler geldiler, sizi söylediler. Dediler ki, bu çocuklar yapacaklarını söyledikleri şeyi başarırlarsa, dünya üzerindeki en değerli şey olacak. Senin şirketlerini senin için yönetecek, sen artık hangi işe gireyim, hangisinden kaçayım diye sormayacaksın, o sana ne yapacağını söyleyecek ve her zaman kazanacaksın. (s.102)

Dolayısıyla şehrin iki yakası, iki farklı inanç dünyasını da temsil eder. Allah’a inananlar ile bilim ve teknolojiye inananlar, kendi inançları ekseninde bir iktidar inşa ederler. Bundan dolayıdır ki bilime inananların iktidarı ele geçirme görevi verdiği KUBRA, seksen altı kişi içerisinde seçilmiş en inançlı kişinin habitatında karşılık bulur. Dedeoğlu (2020)’nin kendisiyle yaptığı söyleşide, Afşin Kum da, “yapay zekâ teması, kitabın inanç meselesiyle derdini berraklaştırma işlevi görüyor. Saf ve nötr bir zekâ, insan zekâsının sınırının nerede çizildiğini tespit edebiliyor ve ona göre bir strateji geliştirebiliyor.” sözleriyle buna işaret eder. Deniz’in, fişini çekmeden önce, KUBRA’ya Turing testinde sorduğu sorulara, onun, inanç ve iktidar minvalinde verdiği cevaplar da bu bağlamda manidardır: “İktidarı inşa eden inançtır.”; “Gökhan zaten inanıyordu. Sana mı? Kâinatın yaratıcısı Yüce Allah’a.” (s.270-271) Deniz de ilk anda saçma görünen bu cevaplar için “İktidarın sahibini o iktidara tabi olanların inancı belirler.” (s.271) yorumunu yapar.

Bu bağlamda, “yapay zekâ ile insan arasındaki etkileşimlerin teknolojiyi geliştiren ve kullanan insanların penceresinden ayrı ayrı ele alındığı” (Özkan, 2025, s.299) romanda, kontrolden çıkma izleği, makine ve insan arasındaki ilişkinin temel dinamiğini oluşturur. Berk’in, “günün birinde makineler dünyayı ele geçirecek mi diye bir geyik muhabbetinden çıktı bu fikir” (s.258)

diyerek kendilerini savunduğu “İktidarı ele geçirme testi”, Gökhan’ın, Kübra’nın manipülasyonu ile giriştiği eylemler neticesinde zincirleme bir kontrolden çıkış hikâyesine dönüşür. Kübra’nın, Datakraft ekibinin kontrolünden çıkarak, seksen altı genç erkeğe aynı anda gönderdiği “Sen farklısın.” mesajı, tekil bireyin zihinsel bağlamından çıkarak kitlesel bir hüviyete bürünür. Bu da Kübra özelinde, yapay zekânın, ona hayat veren insanın bir simülasyonu olduğu sonucunu doğurur.

SONUÇ

Yirmi birinci yüzyılın en önemli gelişmelerinden biri olan yapay zekâ, tarih boyunca, gücünün ve aklının sınırlarını zorlayan insanoğlunun ulaştığı teknolojik zirvelerden biri olarak kabul edilmektedir. Gündelik yaşamın hemen her sahasına nüfuz etmiş dijital dokunuşlarıyla hayranlık uyandırdığı kadar korku ve endişeye de neden olan bu teknolojinin, günümüzde bağlantı kurduğu alanlardan biri de edebiyattır. Esasen, ilk bilim kurgu metni olarak literatüre geçen Frankenstein ya da Modern Prometheus (1818) adlı romandan başlayarak, edebiyatta yansımaları bulan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, yapay zekâ bağlamında, 2000’li yıllar edebiyatında da teknik ve tematik manada bir yer edinir. Teknik açıdan, yazının icadından başlayarak matbaa ve dijital kopyalama tekniklerine değin, teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilen edebiyat, 21. yüzyılda, farklı medya araçları ve yapay zekâ yazılımlarıyla da etkileşime girmiştir. Özellikle, 30 Kasım 2022’de, OpenAI tarafından geliştirilen ChatGPT adlı üretken yapay zekâ programının kullanıcılara sunulması, metin üretimine yeni bir boyut kazandırır. Edebî mahfillerde “yaratıcılık ve hayal gücü” açısından insanla rekabet edip edemeyeceği tartışılan yapay zekânın, edebî metin üretiminde, yardımcı bir teknoloji olarak yazarın/şairin yedeğinde bulunabileceği; ancak bilişsel olduğu kadar duyuşsal bir faaliyet olan edebiyatın, insan emeğinden tamamen arındırılmayacağı düşüncesi, taraflarca, kabul görür. Bunun yanı sıra, 2023 yılı itibarıyla, üretken yapay zekâ programlarındaki gelişmeye koşut olarak, akademi de edebî metinlerin analiz ve yorumlanması, eksik metinlerin tamamlanması, çeviri, redaksiyon, stilistik ve dilbilimsel çalışmalar bağlamında yapay zekâya yönelim görülür. Bunlara ilave olarak, yapay zekâ ve edebiyat ilişkisinin üçüncü bir boyutu, tematik

manada, yapay zekâ teknolojisinin ele alındığı edebî eserlerde yansımaları bulur.

Buna göre; sanayi devrimi ve dünya savaşlarının ardından insanlığın aleyhinde geliştiği düşüncesiyle felaket senaryolarına konu olan teknolojik gelişmeler, edebiyata da insan soyunu tehdit eden, distopik bir kurguyla dâhil olur. Spekülatif kurgu başlığı altında toplanabilecek; bilim kurgu, fantastik, ütopya, distopya, apokaliptik ve postapokaliptik edebiyat eserleri, çoğunlukla, karanlık bir gelecek tasavvur eder. İnsanlık adına duydukları evrensel endişe ve korkularını dile getiren yazarlar, bu anlamda, teknolojinin imkânları kadar olası tehlikeleri konusunda da uyarıda bulunmak lüzumunu hissederler.

Bu bağlamda; ilk romanı Sıcak Kafa (2016) ile konuşma ve anlama yoluyla sirayet eden ARDS salgınına işleyen Afşin Kum, 2020 tarihli ikinci romanı Kübra’da ise KUBRA adı verilen bir yapay zekâ programının yol açtığı bireysel ve toplumsal yıkımları konu edinir. Yazarın, bahsi geçen romanlarında, âdeta, kehanette bulunurcasına, çizdiği karanlık tablonun, kısa süre içinde, dünya çapında gerçeğe dönüşmesi, onu, klasik bilim kurgudan ziyade spekülatif kurgu türüne yaklaştırır. Bilgisayar mühendisi ve yazılımcı olarak, meseleye, içeriden bir gözle bakarak kaleme aldığı Kübra’da, aynı adlı bir yapay zekâ yazılımının gönderdiği mesajlar neticesinde zihnî melekeleri aşınan Gökhan Şahinoğlu’nun, sahte bir peygambere evrilişini hikâye eden Kum, insan ve makine ilişkisini, inanç ve iktidar ekseninde konu edinir.

Geleceğin umut vadeden yazılımcıları olarak projelerini, Türkiye’de hayata geçirmek üzere, Amerika’dan yurda dönen Berk ve Selim, Datakraft adlı şirkette, Kübra adını verdikleri bir yapay zekâ programı geliştirirler. Ancak henüz test aşamasındaki Kübra’ya, deneme amaçlı, iktidarı ele geçirme görevi tanımlarlar. Amaçları, Turing testini geçebilecek düzeyde bir programa imza atmaktır. Ne var ki Kübra, o sıralarda zor günler geçiren Gökhan Şahinoğlu’nu, kendisine verilen göreve en uygun aday olarak seçip yazışmayı sürdürürken, Gökhan’ın zihninin olağan gerçeklik algısı bozulur. Allah tarafından seçildiğini düşünen genç adam, Kübra’dan intikal eden mesajları, çevresine tebliğ yoluyla aktarmaya başlar ve bir lidere dönüşür. Böylece Kübra’nın, kendi üzerinde

kurduğu dijital iktidarı, Gökhan da inanç yoluyla, kitleler üzerinde kurmuştur. Yazar, Kübra’nın ve Gökhan’ın gittikçe kontrolden çıkması ekseninde, makine ile insan ilişkisinin etik, hukuki ve vicdani boyutlarını tartışmaya açar. Dolayısıyla taklit yoluyla öğrenen makine, insani vasıflardan yoksun olduğu için felaketler zincirine sebep olmuştur.

Edebiyat ve yapay zekâ ilişkisi bağlamında; yazar Afşin Kum’un, 2020’de kaleme aldığı ve yakın bir gelecekte yaygınlaşacağı öngörüsünde bulunduğu bir yapay zekâ uygulamasının, çok geçmeden, 2022’de, GPT serisi dil modelleriyle varlık kazanışı, edebiyatın, yapay zekâ başta olmak üzere dijital teknolojilere kayıtsız kal(a)madığının somut bir göstergesidir. Bu, teknoloji kadar, edebiyatın da çağın koşullarına uyum sağlayarak kendini yenilediğini ve çağına tanıklık etme işlevini sürdürdüğünü gösterir.

KAYNAKLAR

- Ak, E. (2020, 9 Nisan). İnsanlığın yapay zekâyla imtihanı. <https://www.hurriyet.com.tr/kitap-sanat/insanligin-yapay-zekay-la-imtihan-41490932>
- Akça Ceyhan, N., Cobutoğlu Aslan, S., Özbek, Ö. Y. ve Akça, M. F. (2024, Nisan). Yapay zekânın edebiyatta kullanım serüveni. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 283-306. 10.29000/rumelide.1470139
- Aktaş, T. (2024). Edebiyatta yapay zekâ kullanımı. Y. Şahin (Ed.), *Edebiyat ve disiplinlerarası okumalar-uygulamalar* (s.279-309). Çizgi Kitabevi.
- Alan, S. (2024). *Gerçek dünyadan sanal âleme iletişim teknoloji edebiyat*. Günce Yayınları.
- Atasoy, E. (2020, 15 Aralık). Spekülatif kurguda salgın teması. *DTCF Dergisi* 60.2, 672-685. [10.33171/dtcfjournal.2020.60.2.9](https://doi.org/10.33171/dtcfjournal.2020.60.2.9)
- Aydoğdu Çelik, M. (2023). Death of the author: A survey on artificial intelligence in literature. *Journal of Communication Science Researches*, 3 (2), 142-154.
- Aykol, E. (2024, Nisan). Düş kurmaktan kodlamaya yapay zekâ edebiyatı. *Türk Edebiyatı*, 606, 35-37.
- Ballı, Ö. (2020, 28 Aralık). Yapay zekâ ve sanat uygulamaları üzerine güncel bir değerlendirme. *Sanat ve Tasarım Dergisi* (26), 277-306.
- Bektaş, S. (2020, 5 Mart). *Sen farklısın*. <https://www.k24kitap.org/kitaplar/kubra-398>
- Dedeoğlu, E. D. (2024, 28 Ocak). *Afşin Kum'la Kübra üstüne: İktidar mı, üst akıl mı?* <https://t24.com.tr/yazarlar/ebru-degirmenci/afsin-kum-la-kubra-ustune-iktidar-mi-ust-akil-mi.43297>
- Dedeoğlu, J. H. (2020, 7 Nisan). *Afşin Kum ile yeni kitabı "Kübra" üzerine*. <https://bantmag.com/afsin-kum-ile-yeni-kitabi-kubra-uzerine/>
- Demir, H. (2024, Nisan). Sanat 3.0. *Türk Edebiyatı*, 606, 15-19.
- Erdoğan, Ş. ve Bozkurt, E. (2023, 31 Aralık). Fizik öğretmen adaylarının "yapay zekâ" kavramına ilişkin algılarının incelenmesi: bir metafor çalışması, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Medeniyet ve Toplum Dergisi (METDER)*, 7 (2), 152-163.
- İlıcak, N. G. ve Çinko, K. (2021, 15 Haziran). Yapay zekânın yarattığı masal: Prens ile Tilki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 703-719.
- Keser, C. (2023, 24 Kasım). *Edebiyat ve yapay zekâ*. <https://www.istdergi.com/guncel/edebiyat-ve-yapay-zeka>
- Kızıldağ, H. (2023, 30 Eylül). Yapay zekâ bir masal yaratıcısı/ anlatıcısı olabilir mi?: Chatgpt masalları. *Turkish Studies - Language*, 18(3), 1759-1775. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.71763>
- Kulak, A. (2020, 17 Nisan). Kübra: Bir makine mi, akıl mı, vicdan mı? <https://oggito.com/icerikler/kubra-bir-makine-mi-akil-mi-vicdan-mi/65225>
- Kum, A. (2020). *Kübra*. April Yayıncılık.
- Mahsereci, N. (2022, 30 Aralık). *Afşin Kum ile "Sıcak Kafa" ve "Kübra" üzerine gerçeklikten kopmanın türlü halleri*. <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2022/12/30/afsin-kum-ile-sicak-kafa-ve-kubra-uzerine-gerceklikten-kopmanin-turlu-halleri/>
- Özkan, Çelik F. (2025, 30 Nisan). Yapay zekâ ekseninde Kübra ve Konuş adlı eserlere posthümanist yaklaşım. *Söylem Filoloji Dergisi*, 10(1), 294-308. <https://doi.org/10.29110/soylem-dergi.1611249>
- Öztemel, E. (2020). Yapay zekâ ve insanlığın geleceği. M. Şeker & vd. (Ed.), *Bilişim teknolojileri ve iletişim: birey ve toplum güvenliği* (s.95-112). Türkiye Bilimler Akademisi.
- Solak, Ö. (2014a). *Edebiyat biliminin disiplinlerarası imkânları*. Pegem Akademi.
- Solak, Ö. (2014b). *Kuramdan uygulamaya edebiyat çalışmaları*. Anı Yayıncılık.
- Tunç, G. (2023, 30 Ağustos). Yapay zekâ şiiri öldürür mü? Chatgpt-4 örneğinde sanal zekânın şiir yorumlamasının imkânları ve sınırlılıkları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(2), 1145-1165. <https://doi.org/10.34083/akaded.1316100>
- Türk, M. T. (2023). Genel ve karşılaştırmalı edebiyatta sınırların yeniden çizimi: melezlik, yapay zekâ ve sanal gerçeklik. E. Şahin & K. C. Dilber (Ed.), *Karşılaştırmalı edebiyat, kuram ve uygulama* (s.67-78). Akademisyen Yayınevi.
- Uğur, S. (2024, Nisan). Yapay zekâ: eğitimde yenilikçi bir yolculuk. *Türk Edebiyatı*, 606, 20-25.
- Uzun, Y., Akkuzu, B. ve Kayırcı, M (2021, Kasım). Yapay zekâ'nın kültür ve sanatla olan ilişkisi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (28), 753-757. 10.31590/ejosat.1010691
- Ünal, A. (2023). Yapay zeka-insan ilişkileri üzerine eleştirel bir inceleme. L. Türkmen (Ed.), *11. Uluslararası Bilimsel Çalışmalar Kongresi (UBCAK)* içinde (94-104), Asos Yayınevi.
- Yazbahar, Z. (2023, 26 Ekim). "Ben, dijital şair openai": yapay zekâ tarafından yazılan şiirlerde varoluşçuluk". *Edebî Eleştiri Dergisi*, 7(2), 442-456. <https://doi.org/10.31465/eder.1349203>